

A drámai konstrukció abszurditása (és absztrakciója) – amelynél természetesen csak a közeg és az idő abszurdabb, mely teret ad neki – hatalmas, pontosan szerkesztett, kristálytisza logikával fölépített szövegfolyamban ölt testet. A két – majd három, illetve a végére öt – szereplő színpadi jelenléte a testet öltést szolgálja.

Balikó Tamás rendezésében a darab vagy félórával rövidebb, mint a pesti előadásban. Nemcsak azért, mert mind a Nőt játszó Gráf Csilla, mind a Férfit játszó Lipics Zsolt rettenetesen gyorsan beszél – nem hadarnak, merthogy minden szavuk érthető marad, sőt, az intonáció, a hangereő is értelmez –, hanem azért is, mert mintha a végpont mágneses ereje rántaná magához az egész szövevényt. Ilyenformán az előadásnak íve sincsen – még a Férfi hazaérkezése is baljós és ideges, a Nő reakciója úgyszintén –, mindvégig ugyanazon a szinten fut. Ez a szint persze telített és feszült, de nincsenek benne törés- vagy nyugvópontok.

A két színész egyformán birkózik meg a szerző bénító instrukcióival. Teljesítmé-

nyük egyenletes, egymáshoz mérten is kiegyenlített. Amit arcukkal, kezükkel, szemükkel tehetnek – megteszik.

Kevésbé meggyőző Fillár István színpadi jelenléte. Noha a pesti előadásban – Hege-dűs D. Géza megformálásában – éppen ennek a figurának a megjelenése volt a darab és az előadás egyik kiemelkedő fordulópontja, a pécsi előadásban csak az előre bejelentett eseménysor zajlik le. Fillár egyszerűen semleges – és ezzel egyrészt a Nő egyre vehemensebb szakítási indulatát, másrészt a Férfi kétségbeesett visszakozását hatástalanítja.

A legutolsó jelenettel itt még kevesebbet bírtak mit kezdeni a rendező és a színészek, mint a Marton-rendezésben. Amott legalább egy másik rettenet földereng – ebben mind-össze véget ér az előadás.

SPIRÓ GYÖRGY: AZ IMPOSZTOR (Pécsi Nemzeti Színház)

DÍSZLETTERVEZŐ: Kovács Yvette. JELMEZTERVEZŐ: Kovalcsik Anikó. DRAMATURG: Duró Győző. ZENE: Weber Kristóf. A RENDEZŐ MUNKATÁRSAI: Markó Rita, Monori Ferencné, Kerék Carmen. RENDEZTE: Hargitai Iván. SZEREPLŐK: Jordán Tamás, Rázga Miklós, N. Szabó Sándor, Fábian Anita, Bajomi Nagy György, Ungler Pálma, Pilinczes József, Sólyom Katalin, Mészáros Sára, Harsányi Attila, Bánky Gábor, Köles Ferenc, Ottlik Ádám, Németh János, Krizsik Alfonz, Ujláb Tamás, Domonyai András, Tadiccs Ágnes, Benyovszky Tamás, Csúz Livia.

A kritika a pécsi színház Thália színházi vendégjátéka alapján készült, amelyre a Vidéki Színházak Találkozóján került sor, 2002. november 24-én.

SPIRÓ GYÖRGY: ELSÖTÉTÍTÉS (Pécsi Nemzeti Színház)

DÍSZLETTERVEZŐ: Kovács Yvette. JELMEZTERVEZŐ: Kovalcsik Anikó. RENDEZTE: Balikó Tamás. SZEREPLŐK: Lipics Zsolt, Gráf Csilla, Fillár István, Pilinczes István, Vidákovics Sziláven.

Van abban valami méltánylandó, hogy Horváth Péternek, aki már elég régóta ír színdarabokat, egyetlen drámája sincs. Számos igen sikeres gyerekdarab szerzője egyedül vagy többesben (*A farkas szempillái*, *Enyém a vár!*, *A padlás*), készített adaptációkat (*Svejk vagyok*, *101 kiskutya*), alkotott „zenés családi revüt” (*Csao, Bambino*), „próza-musicalt” (*ABC, avagy gömbvillám a Szív utcában*) és más, önjelölt műfaji megnevezésekkel illetett darabokat, de drámával nem próbálkozott. (Illetve volt azért egy *Bolero* című háromfelvonásos munkája valaha, amely a *Tragédia félálomban* alcímet viselte, de azt nyugodt lelkiismerettel elfelejthettük.) Tulajdonképpen a szép, szabatos „vígjáték” megjelölést is talán most először írta oda egy cím alá Horváth Péter, amikor a József Artila Színház 2001-es vígjáték pályázatára beadta a *Kilencen, mint a gonoszok* című művet. Majd átvette – mint ismeretes, némi huzakodás után – az első díjat Szilágyi Andorral együtt, akit az *Elő a medvével*, *gyalog*, *avagy Hej pógárok, pógárok* című munkájáért jutalmazta a zsűri. Léner Péter igazgató – színháza jó szokása szerint – hamarost másorra tűzte, és saját rendezésében színre vitte a győztes pályaműveket. Először a Szilágyiét – 2002 januárjában – *Lássuk a medvét!* címmel. (Hogy milyen volt, azt most talán hagyjuk, hiszen cikkünk tárgya nem ez. Különben rémes volt.) Ezúttal pedig a *Kilencen, mint a gonoszokat*, Sztankay István főszereplésével, akinek a szerző a művet ajánlotta, s aki a főszerepet el is játssza.

STUBER ANDREA

1075

■ HORVÁTH PÉTER: KILENCEN, MINT A GONOSZOK ■

Horváth vígjátékának részint a Síp utca 9. egyik lakása, részint egy kórterem a színhelye. A történet szereplője egy zsidó család, amelynek persze akad goj tagja is, hiszen hol találni ma színzsidó (színbármí) familiát. A hősök származásának/vallásának alapvetően nincs jelentősége, vagyis nyugodtan lehetnének nem zsidóként is épp ilyenek, mint amilyenek. (Persze akkor Sztankayt nem Slómo bácsinak hívnák, és nem Tóra-, illetve Tóraszerű idézeteket mondana hasból, hanem egyebeket.) Voltaképp egyetlen dramaturgiai következménye van csupán a szereplők zsidó voltának: az életszerűség jegyében muszáj összeakadni egy antiszemítával. Ez a mozzanat több szempontból is kényes pontja lehetne a műnek, az előadásnak és a fogadtatásának, de a figura elég jelentéktelen ahhoz, hogy át lehessen siklani felette.

Sztankay öreg, beteg, morózus, gyanakvó, szőrösszívű, süket öregembert játszik. Mindazonáltal fiatalos, ruganyos, vicces, kitarulkózó, vajszívű, és kifogástalanul hall. Ami azért jó, mert hiába undok vénség, mégis igen szeretni való. Ráadásul – az első részben legalábbis – csuda módon valóban ezt a Fekete Salamon nevű figurát alakítja a színész, nem pedig Sztankay Istvánt. Ekkor még támogatja őt ebben maga a mű is, mely eléggé ép-kézláb helyzeteket és szerepviszonyokat épít köré. (Érdemes megfigyelni, hogy a második részben, ahol a darab kórosan elsoványodik, Sztankay visszanyúl a privát mentőövér: megkapaszkodik saját, jól bevált eszközeiben. Ekkor jönnek a nagy spétek meg a kottázható hangsúlyú „Há’ hooooogyne!” Eddigre Horváth vígjátéka úgy lefogyott, hogy már csak egy Feydeau-szerű bohózat csontváza maradt belőle: egymás elől bujkáló emberek tak-takra nyitják-csukják az ajtókat.)

Az első részben a családot otthon találjuk, főhősünk aládúcolt lakásában, ahol lánya, veje, unokája és a szomszéd házaspár épp ünnepelni készül az öreg hetvenötödik születésnapját. Nem történik semmi nagyszabású – maga az ünneplés sem az, mivel Slómo bácsi morcosan elhárítja –, de a pergő, cserfes jelenetekből kellemes, színes vígjátéki tabló

theater.hu - Illovszky Béla felvétele

Sztankay István (Fekete Salamon), Vándor Éva (Magda) és Ullmann Móni (Áprilka)

alakul ki. Magda, az öreg lánya kiszáradt negyvenes asszony, akiben büntudat ég kis lángon, hogy apja gyermekeként valami rossz fát tett vagy tesz a tűzre. Vándor Éva játssza szép, lírai aggodalommal és vakon tapogatózó kitérésű igyekezettel. (Például mélyen jellemzően tudja ültében folyton a térdére húzkodni a szoknyáját.) Van neki egy titkos udvarlója is Besenczi Árpád (Rezső, a szomszéd) személyében, akiről a döntő pillanatban – vagyis amikor Magda rászánja magát a házasságtörésre – kiderül, hogy voltaképp nem is szerelmet akar, hanem lakást cserélni Fekete Salamonnal. A darab női vonalát erősíti a kiválóan karakterizáló Kocsis Judit is, aki a szomszédasszonyból formál Síp utcai *femme fatale*-t: hiperszínes ruhákban riszáló, dörgölöző, puha testű nőstényt. Slómó bácsi könyvelő foglalkozású goj vejének szerepét Mihályi Győző nagyjából elintézi egy csúnya szemüveggel és egy hülyefrizurával, továbbá sűrűn kopogtatja a falakat, abban a reményben, hogy apósa lakásában elrejtett kincset talál. Az unokát megformáló Ullmann Móni egyrészt a legfiatalabb nemzedéket képviseli (igen optimista szerzői felfogásban, amennyiben Áprilka az egyetlen felelős, áldozatkész és toleráns családtag), másrészt pontosan az az előadásban, amit üde színfoltnak szoktunk nevezni.

A születésnap ünnepség rövid úton úgy végződik, hogy a cukorbeteg Slómó bácsi rosszul lesz, és kórházba kell vinni. Gyors színváltás, s mindjárt látjuk is a kétszemélyes kórtermet, amelyben Sztankayt Bodrogi Gyulával hozza össze a sors. Máris felsajlik előttünk a jelenkori *Döglött aknák* lehetőségére. Csurka István hetvenes évek eleji vígjátékában egy vén reakciós és egy régi elvtárs került kórháziágy-szomszédságba – Kállai! Major! –, hogy ketten megvívják a maguk (ideg)osztályharcát. Sztankay és Bodrogi figurája között nincsenek társadalmi-politikai ellentétek. Vitájuk tárgyát az képezi, hogy Bodrogi (akinek valamiért Franklin Benjámint a neve) úgy véli, betegtársától véglegesen meg akar szabadulni családjáig, míg Slómó bácsi – aki mindaddig eléggé lesújtó véleményekkel látszott lenni az övéről – a família védelmére kel. Pozitív állításait igazolandó, Benő bácsival együtt hazaszöknek a Síp utcába, hogy megbizonyosodjanak: senki sem hurcolkodott be a

családfő alig hült helyére. Aztán persze mindenki odakeveredik a lakásba, s ekkor kerül sor a beltéri bújócskára.

A kórházi párjelenetek némiképp árnyalatlanok és mérsékeltlen kidolgozottak, de lám, Bodrogi például egészen kevésse beéri. Vízeln voltam – mondja, amikor megjelenik a kórteremben, s megtörölgeti combját a hálóingével, hadd ne vessünk. Finomabb humorforrásnak bizonyul Sággy Tamás, aki rendkívüli ritmusérzékkel löki szlenges szövegét a polgári szolgálatos „segédnővérke” szerepében. (Ugyanitt bukkan fel szegény Háda János mint antiszemita indulatok kibocsátó kórházi vízvezeték-szerelő.)

A második felvonás Síp utcai szcénájában a két öreg – a váratlanul érzelmessé váló Slómó bácsi és a kis kalapjában, nagy hálóingében, fekete mellényében leginkább Rózsa Sándornak látszó Franklin Benjámint – majdnem kikerül a történetből. Titkos szemlélői csupán Ullmann-Áprilka és Sággy-Nővérke kedves kettősének, majd Vándor Éva és Besenczi Árpád remekbe szabott randevújának, mely félreértett fizikaórába torkollik a Schrödinger nevű tudós miatt, akinek volt egy elmélete a dobozba zárt macskáról (plusz radioaktív elem és ciángázos fiola).

A macskán kívül valamennyien megbékélten felsorakoznak az ad hoc fináléhoz, annak szép reményében, hogy a József Attila Színháznak ezúttal sikert hoz a pályázatnyertes mű.

Végezetül még a címről, mely talán magyarázatra szorul. Már mint nem a cikké – az a Síp utca postai irányítószáma –, hanem a darabé. A gonoszok nem voltak többen hétnél, akár a markotai, akár a gelsei ördögök értendők rajtuk. Horváth szereplői meg kilencen vannak. Viszont nem is gonoszak.

**HORVÁTH PÉTER:
KILENCEN, MINT A GONOSZOK
(József Attila Színház)**

DÍSZLET: Horgas Péter. **JELMEZ:** Vágó Nelly. **RENDEZŐ:** Léner Péter. **SZEREPLŐK:** Sztankay István, Bodrogi Gyula, Vándor Éva, Mihályi Győző, Ullmann Móni, Sággy Tamás, Háda János, Kocsis Judit, Besenczi Árpád.